Deriveringsregler

Matematik 3

vidma
videogenomgångar i matematik

Detta formelblad kan du nå digitalt
på vidma.se/derivera

Polynomfunktioner

Från Skolverkets formelblad:

Funktion	Derivata	Beskrivning	Exempel
x^n $n = \text{reellt tal}$	nx^{n-1}	Flytta ned exponenten och minska exponenten med 1.	Ex. $f(x) = x^3$ Minska med 1. $\Rightarrow f'(x) = 3x^2$
$k \cdot f(x)$ $k = \text{reellt tal}$	$k \cdot f'(x)$	Om det står en koefficient framför det som ska deriveras, så **behålls koefficienten**. Detta gäller även om uttrycket har ett värde i nämnaren.	Ex. $f(x) = 5x^3$ Minska med 1. $\Rightarrow f'(x) = 5 \cdot 3x^2 = 15x^2$

Regler som följer av dessa (finns ej på Skolverkets formelblad):

Funktion	Derivata	Beskrivning	Exempel
kx $k = \text{reellt tal}$	k	När x-termer deriveras försvinner x.	Ex. $f(x) = 5x \Rightarrow f'(x) = 5$ Eftersom: $f(x) = 5x^1$ Minska med 1. $\Rightarrow f'(x) = 1 \cdot 5 \cdot x^0$ $x^0 = 1$
x	1	Derivatan av x är 1.	Ex. $f(x) = x \Rightarrow f'(x) = 1$ Se föregående regel. Tänk på att x kan skrivas som $1x$.
C $C = \text{konstant}$	0	Derivatan av konstanter är 0. Konstanttermer försvinner alltså när du deriverar.	Ex. $f(x) = 3 \Rightarrow f'(x) = 0$ Eftersom: $\boxed{x^0 = 1}$ $f(x) = 3 = 3 \cdot x^0$ Minska med 1. $\Rightarrow f'(x) = 3 \cdot 0 \cdot x^{-1} = 0$ OBS! Multiplikation med 1.

Funktioner med flera termer

Från Skolverkets formelblad:

Funktion	Derivata	Beskrivning	Exempel
$f(x) + g(x)$	$f'(x) + g'(x)$	Om funktionen du ska derivera innehåller flera termer, så deriverar du **varje term för sig**.	Ex. $f(x) = x^3 + 2x \Rightarrow f'(x) = 3x^2 + 2$

Funktioner där x finns i nämnaren

1. **Skriv om uttrycket till potens.**
   Utnyttja regeln $a^{-n} = \frac{1}{a^n}$ baklänges så att x blir basen i en potens. Då flyttas potensen med x bort från nämnaren.

2. **Derivera.**
   Flytta ned exponenten och minska exponenten med 1.

3. **Få bort negativa exponenten.**
   Utnyttja regeln $a^{-n} = \frac{1}{a^n}$ igen. Då flyttas potensen med x åter till nämnaren.

Exempel

Ex. $f(x) = \frac{1}{2x} = \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{x} = \frac{1}{2} \cdot x^{-1}$ Potens!

forts. $f(x) = \frac{1}{2} \cdot x^{-1}$ Minska med 1.

Derivera! $f'(x) = \frac{1}{2} \cdot (-1) \cdot x^{-2} = \frac{1}{2} \cdot (-1) \cdot \frac{1}{x^2} = -\frac{1}{2x^2}$

Funktioner där x finns i ett rotuttryck

1. **Skriv om uttrycket till potens.**
   Utnyttja regeln $a^{\frac{1}{n}} = \sqrt[n]{a}$ baklänges så att x blir basen i en potens.

2. **Derivera.**
   Flytta ned exponenten och minska exponenten med 1.

3. **Om du fått negativ exponent så ska potensen skrivas om.**
   Utnyttja regeln $a^{-n} = \frac{1}{a^n}$. Då flyttas potensen med x till nämnaren.

4. **Skriv om potensen till rot igen.**
   Utnyttja regeln $a^{\frac{1}{n}} = \sqrt[n]{a}$.

Exempel

Ex. $f(x) = \sqrt{x} = x^{\frac{1}{2}}$ Minska med 1. Derivera!

$f'(x) = \frac{1}{2} \cdot x^{\left(\frac{1}{2}-1\right)}$ Bråkräkning

$= \frac{1}{2} \cdot x^{-\frac{1}{2}}$ Flytta potensen till nämnaren. Byt exponentens tecken.

$= \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{x^{\frac{1}{2}}}$

$= \frac{1}{2} \cdot \frac{1}{\sqrt{x}} = \frac{1}{2\sqrt{x}}$

Exponentialfunktioner

Från Skolverkets formelblad:

Funktion	Derivata	Beskrivning	Exempel
a^x $a > 0$	$a^x \ln a$	När du deriverar en potens med x som exponent, så multiplicerar du med $\ln a$ (där a är basen).	Ex. $f(x) = 4^x \Rightarrow f'(x) = 4^x \cdot \ln 4$
e^x	e^x	Derivatan av e^x är e^x. $e \approx 2{,}718$	Ex. $f(x) = e^x \Rightarrow f'(x) = e^x \approx 2{,}718^x$
e^{kx} $k = \text{reellt tal}$	$k \cdot e^{kx}$	Flytta ned exponentens **koefficient**.	Ex. $f(x) = e^{2x} \Rightarrow f'(x) = 2e^{2x}$ Enbart koefficienten!

Regel som följer av dessa (finns ej på Skolverkets formelblad):

Funktion	Derivata	Beskrivning	Exempel
a^{kx} $a > 0$ $k = \text{reellt tal}$	$k \cdot a^{kx} \ln a$	Multiplicera både med $\ln a$ (där a är basen) och med exponentens koefficient.	Ex. $f(x) = 4^{2x} \Rightarrow f'(x) = 2 \cdot 4^{2x} \cdot \ln 4$